

Δρ. ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ (ΝΤΙΝΟΣ) ΑΥΓΟΥΣΤΗ
ΑΝΑΠΛ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Ο ΕΘΝΟΜΑΡΤΥΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΥΠΡΙΑΝΟΣ (1756-1821)

Ἀρχές τοῦ 19ου αἰῶνα. Τουρκοκρατία, ὅπως παντοῦ πείνα, τὴν ἄδικη φορολογία καί, φυσικά, τὴν ἀνελευθερία. Ἡ δυστυχία σπρώχνει τὸν κόσμον εἰς τὴν ἐξέγερση τοῦ 1804, τὴν ἀποτυχία καί τὴν καρατόμηση τοῦ σημαντικότερου δραγουμάνου Χατζηγεωργάκη Κορνέσιου τὸ 1809 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολην. Μέσα σὲ αὐτὲς τὶς συνθήκες ἀνεβαίνει εἰς τὸν Ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον στὰ 1810 ὁ Κυπριανός.

Ἄνθρωπος μορφωμένος καὶ διορατικός, προσπαθεῖ ἀπὸ τὰ πρῶτα κίχας χρόνια τῆς Ἀρχιεπισκοπίας του, νὰ διαδώσει εἰς τὴν νησί τὸ πνεῦμα τοῦ Διαφωτισμοῦ, ὅπως τὸ εἶχε ζήσει ὁ ἴδιος ὡς φοιτητὴς εἰς τὴν Ἀνώτερον Ἑλληνικὴν σχολὴν τοῦ Ἰασίου εἰς τὴν Μολδαβία. Ἐκεῖ ἔζησε γιὰ δεκαεπταετία καὶ εἰς τὴν διαμόρφωση τοῦ χαρακτῆρα καὶ τῶν γνώσεων του ἐπηρεάσθη ἀρκετὰ ἀπὸ τὸν ἡγεμόνα Μιχαὴλ Κωνσταντῖνο Σούτσο.

«Γιὰ τὴν μύηση τοῦ Κυπριανοῦ εἰς τὴν Φιλικὴν Ἐταιρεία, δὲν ὑπάρχουν ἀκριβῆ στοιχεῖα ἀναφορικά μετὰ τὸ «πότε καὶ ἀπὸ ποιόν». Ὅμως, τὸ 1820, φιλοξένησε τὸν Φιλικὸν Δ. Ἰατρου καὶ τοῦ ὑποσχέθηκε οἰκονομικὴ βοήθεια γιὰ τὴν ἐπικείμενη Ἐξέγερση. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ ἰδίου ἔτους, παρέδωσε τὴν ὑποσχόμενη ὕλην βοήθεια εἰς τὸν συνεργάτην τοῦ Ὑψηλάντη, Ἀντώνιον Πελοπίδα»¹.

Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία τοῦ μνηοῦσε πὼς «ἡ ἔναρξις τοῦ σχολείου ἐγγίζει» καὶ τὴν ἀπόφασί της νὰ μὴ δημιουργηθῆ ἔνοπλος ξεσηκωμὸς εἰς τὴν ἴδια τὴν Μεγαλόνησο. Λόγω τῆς γεωγραφικῆς θέσεως, τῆς γειτνίασεως μετὰ τὴν Συρίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον, μὴ ἐξέγερση θὰ ἦταν σίγουρα ἐπικίνδυνον καὶ καταδικασμένην. Ταυ-

¹ Πετρίδης Στ., *Ἐπαναστατικὲς κινήσεις εἰς τὴν Κύπρον κατὰ τὸ 1821 καὶ ἡ Μονὴ Κύκκου*, σ. 249.

τοχρόνως καλοῦσε τόν Ἀρχιεπίσκοπο «νά σκεφθῆ πῶς νά διαφυλάξῃ τό ποιμνίόν του ἀπό τούς κατοίκους ἐκεῖ ἐχθρούς».

Ἐναν περίπτου μῆνα μετά τήν ἔναρξη τῆς Ἐπανάστασης, ἐκδόθηκε σουλτανικό διάταγμα γιά τόν ἄμεσο ἀφοπλισμό ὄλων τῶν Ἑλλήνων τῆς Κύπρου. Ὅλα τά ὄπλα παραδόθηκαν. Ἀκόμα καί οἱ χασάπηδες ἔμειναν ἀμαχαίρωτοι.

«Ὁ Κυπριανός, σέ μιά ἀπέλπιδα προσπάθειά του νά κατευνάσει τούς Τούρκους γιά πιθανή ἐξέγερση, ἐκδίδει ἐγκύκλιο κατόπιν καί διαταγῆς τοῦ μουχασίλη Κύπρου Κουτσιούκ Μεχμέτ, κατευνάζοντας τόν φόβο τῶν Κυπρίων. Ἦταν τό τελευταῖο γνωστό ἔγγραφο τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κυπριανοῦ»².

Τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1821, παρὰ τά συμφωνηθέντα, ὁ Ἀρχιμανδρίτης Θεοφύλακτος διένειμε στή Λάρνακα προκηρύξεις μέ ἐπαναστατικό περιεχόμενο. Ἡ ἐνέργεια αὐτή ἔγινε ἀντιληπτή ἀπό τόν Τούρκο κυβερνήτη Κιουτσούκ Μεχμέτ (Kucuk Mehmet), πού κατήγγειλε τό γεγονός στήν Ὑψηλή Πύλη καί ζήτησε ἀπό τόν Σουλτάνο Μαχμούτ Β΄ (Mahmud B'), τήν ἐγκρισί του γιά ἐκτελέσεις κληρικῶν, προκρίτων καί λαϊκῶν, ὥστε ὁ λαός νά μείνῃ ἀκυβέρνητος καί ἀκέφαλος. Ἀκολούθησε κάλεσμα τοῦ Κυπριανοῦ καί τῶν Μητροπολιτῶν στό Σεράι τῆς Λευκωσίας, δῆθεν γιά νά συζητήσουν θέματα πού ἀφοροῦσαν τή διακυβέρνηση τῆς Νήσου. Νά καί ἡ ἀπάντησι τοῦ Κυπριανοῦ (σύμφωνα μέ τόν ἐθνικό μας ποιητή Βασίλη Μιχαηλίδη), ὅταν ὁ ἀδίστακτος Τούρκος μουχασίλης τῆς Κύπρου Κουτσιούκ Μεχμέτ διάβασε το φιρμάνι τοῦ σουλτάνου γιά τήν ἀπόφασί του νά σφάξῃ, νά κρεμάσῃ καί νά ξεπαστρέψῃ τούς Ρωμούς:

«... Ἡ Ρωμοσύνη ἔν φυλί συνότζιαρη τοῦ κόσμου, κανένας δέν ἐβρέθηκεν γιά νά τήν ἱηλείρη, κανένας, γιατί σέπει την πού τ' ἄφη ὁ Θεός μου. Ἡ Ρωμοσύνη ἔν νά χαθῆ, ὄντας ὁ κόσμος λείρη!».

Οἱ ἐκτελέσεις ἄρχισαν τήν 9η Ἰουλίου 1821. Πρῶτος ἀπαγχονίστηκε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κυπριανός στήν Πλατεία τοῦ Σεραγίου στή Λευκωσία. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κυπριανός δέν σταμάτησε νά εὐλογεῖ ἱερατικά οὔτε καί τήν τελευταία στιγμὴ πρὶν ἀπό τόν ἀπαγχονισμό του. Γι' αὐτό ζήτησε καί εὐλόγησε καί τό σχοινί πού τόν ἀπαγχόνισαν! Ὁ Κυπριανός εἶχε ὀρκιστεῖ στήν Φιλική Ἑταιρεία γιά λευτεριά ἢ θάνατο. Καί ἀφοῦ δέν πρόλαβε τήν λευτεριά, καλοδέχεται τόν θάνατο. Καί ἐκουσίως γίνεται θυσία γιά τήν Ἐλευθερία τῆς γλυκείας πατρίδας.

Λίγα λεπτά μετά, ἀποκεφαλίστηκαν ὅλοι οἱ συνοδικοί, δηλαδή οἱ Μητρο-

² Ἐγγλεζάκης Βενέδικτος, *Τό τελευταῖον γνωστόν ἔγγραφο τοῦ Ἐθνομάρτυρος Ἀρχιεπισκόπου Κυπριανοῦ 1821*, σσ. 103-118.

πολίτες, Πάφου Χρύσανθος, Κιτίου Μελέτιος καί Κυρηνείας Λαυρέντιος. Ἀνάμεσα σ' αὐτούς ἦταν καί ἓνας βοσκός! Σ' αὐτόν εἶχαν βάλει στό στόμα του λόγια γιά ἐπαναστατικές ἐνέργειες τῶν Ἑλλήνων τῆς Κύπρου, οἱ ὁποῖες δῆθεν ἐκπορεύονταν ἀπό τούς Ἱεράρχες. Στό τέλος θά τόν ἀπαγχονίσουν καί αὐτόν γιά νά τοῦ κλείσουν γιά πάντα το στόμα... Ἦταν ἡ πρώτη κατάθεση φόρου αἵματος τῆς Κύπρου στόν Ἐθνικό ξεσικωμό, μετά τί θυσία τοῦ συντρόφου τοῦ Ρίγα Φεραίου, Ἰωάννη Καρατζᾶ ἀπό τί Λευκωσία.

*Ὁ ἀπαγχονισμός τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κυπριανοῦ
καί ἡ σφαγή τῶν Μητροπολιτῶν
(πηγή: Κιβωτός τῆς Ὁρθοδοξίας)*

Πρὶν τό ὀλοκαύτωμα τῆς Κύπρου καί τόν ἀπαγχονισμό τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς, εἶχε προηγηθεῖ τό μαρτύριο τοῦ Πατριάρχη τοῦ Γένους καί ἐθνάρχῃ τῶν Ρωμῶν, Γρηγορίου Ε' στίη Κωνσταντινούπολη. Ὁ Πατριάρχης ἀπαγχονίστηκε στίς 10 Ἀπριλίου 1821 καί τό σκίνωμά του διαπομπεύτηκε στούς δρόμους καί τά σοκάκια τῆς Πόλης, δίκην ἀποθέωσης. Μαζί του θυσιάστηκε καί ἓνα πλῆθος ἀρχιερέων, ἱερέων, προκρίτων, ἀλλά καί ἀπλοῦ, ἀπλούστατου λαοῦ... κοινῶν ραγιάδων!

Οἱ δολοφονίες καί οἱ ἐξανδραποδισμοί συνεχίστηκαν ὡς τίς 14 Ἰουλίου καί εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα τόν θάνατο πολλῶν Ἱερομαρτύρων κληρικῶν καί Νεο-

μαρτύρων πρόκριτων τῆς Κύπρου, στό σύνολο 486. Μέ τά σημερινά πληθυσμιακά δεδομένα, οἱ 486 πού ἀπαγχονίστηκαν καί σφαγιασθήκαν σέ πέντε μέρες, ἀναλογοῦν περίπου σέ 4.500³!

Ὅσο γιά τούς λοιπούς ραγιαδες τῆς Μεγαλονήσου, θά μαρτυρήσουν ποικιλοτρόπως στά χέρια τοῦ τουρκικοῦ ὄχλου, πού θά ἐπιδοθεῖ σέ ἓνα ἀνελέπτο πλιάτσικο! Δολοφονίες, βιασμοί, βασανιστήρια, καταστροφές, δίμμευση, καταστροφή καί σύλληψη περιουσιῶν. Ἀνάμεσα σ' αὐτούς πού ὠφελήθηκαν ἀπό τό μεγάλο φαγοπότι τῶν περιουσιῶν ἦταν καί μέλη Δυτικῶν διπλωματικῶν ἀποστολῶν στήν Μεγαλόνησο, στούς ὁποίους μεταβιβάστηκαν τόσο ἐκκλησιαστικές ὅσο καί ἰδιωτικές περιουσίες. Ὑπῆρχαν βεβαίως καί πρόξενοι πού βοήθησαν τούς κνηνημένους Ρωμούς παρέχοντάς τους ἄσυλο, κρύβοντάς τους ἤ φυγαδεύοντάς τους. Κάποιοι ὅμως ἀπό αὐτούς μετά ἀπό τά γεγονότα ἐμφανίστηκαν μέ μεγάλες περιουσίες!

Μερικές μέρες ἀργότερα ἔφθασαν στό νησί 4.000 στρατιῶτες ἀπό τό Μισίρι (τό τουρκικό ὄνομα τῆς Αἰγύπτου), πού ἄρχισαν νά τρομοκρατοῦν τόν πληθυσμό, νά βασανίζουν καί νά δολοφονοῦν ἀδιακρίτως.

Ὁ Ἄγγλος περιηγητής John Carne γνώρισε τόν Ἀρχιεπίσκοπο Κυπριανό λίγο πρῖν ἀπό τά αἰματηρά γεγονότα καί εἶχαν μαζί μιᾶ συγκλονιστική συνομιλία, ὅπου ὁ Κυπριανός προφήτεψε οὐσιαστικά το τέλος του: «*Ὁ θάνατός μου δέν εἶναι μακριά. Ξέρω πῶς μόνο εὐκαιρία περιμένουν, γιά νά μέ θανατώσουν*». Δυνατότητα νά διαφύγει εἶχε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κυπριανός. Ἀκόμη καί λίγο πρῖν τήν σύλληψή του, ὅπως καί μέσα στίς φυλακές. Ὁ ποιητής τοῦ Μαρτυρίου τῆς 9ης Ἰουλίου, Βασίλης Μιχαηλίδης, θέλει κάποιον ἀγαθό Τοῦρκο, τόν Κιόρογλου, νά προσπαθεῖ νά φυγαδεύσει τόν Ἀρχιεπίσκοπο. Ὅμως δέν ἔφρυγε, γιά νά σώσει τή ζωή του. Κι ἄς τρέχανε Ἕλληνες, Τοῦρκοι καί ξένοι διπλωμάτες νά τοῦ προσφέρουν τή βοήθειά τους. Ἀπέρριψε κάθε διέξοδο καί προτίμησε νά μείνει στό νησί. Ἡ ἱστορική ἀπάντησή του, γεμάτη ἀλτρουισμό, γενναιοψυχία καί ποιμαντική συνείδηση: «*Παρά τό γαῖμα τούς πολλούς ἔν κάλλιο τοῦ Πισκόπου*», δηλαδή, παρά νά χυθεῖ τό αἷμα τῶν πολλῶν καλύτερα τοῦ Ἐπισκόπου, τό δικό του, παραμένει μέχρι σήμερα παράδειγμα πρὸς μίμηση.

³ Πρῶτος ὁ Ἰωάννης Φιλίμων ἀναφέρει τόν ἀριθμό τῶν 486 προγραφέντων τό 1860 καί ἀποδέχεται ὁ Γεώργιος Κηπιάδης τό 1888, μέ ἀποτέλεσμα νά παγιωθεῖ ἕκτοτε στήν κυπριακή ἱστοριογραφία.

Από τις 9 Ιουλίου του 1821 και για αρκετό διάστημα ο Έλληνισμός της Κύπρου έζησε τό δικό του πογκρόμ και όλοκαύτωμα. Τό αίμα τών Έλλήνων της Μεγαλονήσου πότισε και έβραψε για μιά άκόμη φορά τά μαρτυρικά χώματά της. Στίς άναφορές του Γάλλου πρόξενου Μεσαίν, εκείνης της έποχής, περιγράφονται ή άσυδοσία τών Τούρκων και οί καθημερινές βιαιοπραγίες τους: «*Η νήσος της Κύπρου... ήσυχος και ειρηνική... εάν τήν άφηνον άνενόχλητον εύρίσκεται σήμερον εις κυκεῶνα από της ήμέρας της άφίξεως μεγάλου αριθμού στρατευμάτων... ό Μουσελίμης καθίσταται μάλλον και μάλλον θηριώδης. Καθ' έκάστην ήμέραν άπαγχονίζει, στραγγαλίζει ή κατακρεουργεί εις Λευκωσίαν δυστυχείς άνθρώπους*».

Τόν έπόμενο χρόνο ό Σουηδός επισκέπτης Μπέργκρεν έγραψε: «*Η Παναγία ντύθηκε παντού στά μαύρα και πολλά σπίτια ήταν πιτσιλισμένα μέ αίμα*».

Ό Rouquerville γράφει τόν Όκτώβρη του 1821: «*Η Κως και ή Ρόδος βρίσκονται στά χέρια τών Τούρκων, οί όποιοι δολοφόνησαν μέρος του πληθυσμου. Τό ίδιο και στην Κύπρο, 62 χωριά και συνοικισμοί έξαφανίσθηκαν τελειωτικά... Πολ- λές εκκλησίες μετατράπηκαν σε τζαμιά και άλλες σε στάβλους*».

Όμοίως θά γράφει και ή Ιταλική έφημερίδα "Notizie del Giorno": «*Τό νησί έχει έρημωθεί από τούς Έλληνες κατοίκους του που σφάχθηκαν είτε άναγκά- σθηκαν νά φύγουν είτε ύποχρεώθηκαν και άσπάσθηκαν τό μωαμεθανικό δόγμα*».

Έξάλλου, πολλά μεγαλοχώρια άναφέρονται ως έντελως άκατοίκητα. Πράγ- ματι, ένας τεράστιος αριθμός άνδρων έγκατέλειψε τό νησί. Σύμφωνα μέ τόν Γάλλο πρόξενο Mechain, μέχρι τό 1829 πάρα πολλοί άνδρες εκπατρίστηκαν.

Παρά τούς έξανδραποδισμούς και τίς εκτελέσεις, εκατοντάδες Έλληνες της Κύπρου θά μεταβοϋν στην Ευρώπη –και κυρίως στην επαναστατημένη Μπτέρα Ελλάδα– και θά δώσουν βροντερό «παρών», μέ τήν ενεργό συμμετοχή τους στον πανελλίνιο άπελευθερωτικό άγώνα, δίπλα στους μεγάλους όπλαρ- χηγούς της Έπανάστασης του 1821.